

го процесу мають бути впевненими, що виборча система буде використовуватися справедливо і дасть їм шанс на успіх під час відкритої конкурентної боротьби на виборах. Ті хто програють не повинні прийти до висновку, що причиною тому стала несправедлива, упереджена виборча система. Сприйняття виборчого законодавства як сукупності нерівних правил гри є ознакою слабкості та майбутньої нестабільності політичної системи. Виборча система має бути максимально нейтральною по відношенню до всіх політичних партій та кандидатів та не повинна бути відкрито дискримінаційною до будь-якої групи інтересів.

Виборча інженерія має здійснюватися з урахуванням конкретно-історичних умов розвитку нашої держави, рівня правової та політичної культури у суспільстві, стабільності партійної системи, під уважним наглядом міжнародної спільноти з урахуванням положень міжнародних актів. Головне при здійсненні законодавчого проектування виборчої системи керуватися не вузько партійними кон'юнктурними інтересами, а інтересами народу України як єдиного джерела влади.

Білокурська О. В.

*Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного
торгівельно-економічного університету,
доцент кафедри економічної теорії, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА – АКсіОМА СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Правовий характер Української держави невіддільно пов'язаний із утвердженням та реалізацією принципу верховенства права, який є фундаментальним у забезпеченні стабільності конституційного ладу та правової справедливості у громадянському суспільстві. Безперешкодне забезпечення принципу верховенства права є одним із основоположних завдань в практиці сучасного конституціоналізму. Нехтування цим принципом призведе до недотримання вимог справедливості, проявів свавілля державної влади, утиснення її владою інтересів народу, розпалювання конфліктів серед різних соціальних груп громадянського суспільства. Діалектика об'єктивної необхідності верховенства права в правовій державі полягає якраз в тому, що відмовляючись дотримуватися свого обов'язку щодо забезпечення верховенства права, держава не зміцнює свою владу, але крокує в напрямку розпаду (Зорькин В. Д. Современный мир, право и Конституция / В. Д. Зорькин. – М.: Норма, 2010. – С. 522).

В сучасній правовій теорії існують різні виміри та підходи щодо розгляду принципу верховенства права. Так, верховенство права визначається пріоритетністю права щодо держави та її основних інститутів, а також щодо таких регуляторів суспільних відносин, як звичаї, традиції, моральні норми, ціннісні орієнтири тощо. Крім того, верховенство права – це той основоположний принцип правової держави, без якого неможливе здійснення прав і свобод особи, а також гарантій, що надаються їй з боку державної влади (Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України: монографія / Скрипнюк О. В. – К.: Ін-т держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – С. 139–140). З іншої сторони даний принцип розглядається як співвідношення однорідних категорій – права та закону в регулюванні суспільних відносин, їхньої ролі в досягненні правопорядку, про що йде мова в ст. 8 Конституції України. Незважаючи навіть на роз'яснення поняття верховенства права Конституційним Судом в Україні на сьогодні не вироблено єдності у його розумінні.

Традиційно принцип верховенства права покликаний забезпечувати стабільність в умовах суспільних змін, що сприятиме належній реалізації законних прав людини і громадянина та виконання нею конституційних обов'язків. Так, принцип верховенства права може досягти свого призначення – набувати визначального значення у відносинах між усіма учасниками суспільного життя, насамперед у відносинах між людиною і державною владою, тоді, коли він пов'язуватиметься не тільки з абстрактною категорією справедливості, а передусім із невід'ємними, невідчужуваними, правами людини, в яких, по суті, реалізується ідея справедливості (Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи: монографія / Н. М. Оніщенко; [відп. ред. Ю. С. Шемшученко]. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – С. 270–271). У цьому сенсі принцип верховенства права проявляється головним чином у закріпленні та забезпеченні в конституційному та галузевому законодавстві держави основних прав та свобод людини, а також реалізації обов'язків. Крім того, даний принцип відображається в пануванні в суспільному та державному житті законодавчих актів, що виражають волю більшості або всього населення країни, втілюючи при цьому загальнолюдські цінності, першочергово, зокрема, права і свободи людини, що слугує підтвердженням того, що людина в Україні визнається найвищою соціальною цінністю.

Взаємозв'язок принципу верховенства права із справедливістю у правовій системі є передумовою наукового дослідження даного принципу окремими науковцями в контексті здійснення правосуддя, тобто розкриття його змісту через діяльність органів судової влади, оскільки саме через правозастосування у процесі судового захисту прав та основних свобод стає зрозумілим величезний потенціал цього принципу для забезпечення судових рішень (Шевчук С. Принцип верховенства права та найвища юридична сила Конституції України / С. Шевчук // *Право України*. – 2011. – № 5. – С. 178), саме суд ставить «останню крапку» у пошуку й утвердженні права при вирішенні конкретних справ, саме він уособлює (чи принаймні має уособлювати) неупередженість і справедливість (Козюбра М. Верховенство права і Україна / М. Козюбра // *Право України*. – 2012. – № 1–2. – С. 53).

М. Козюбра наголошує, що утвердження верховенства права і функціонування правової держави можливі за умов, коли в суспільстві послідовно і неухильно втілюються в життя такі вимоги, як повага до прав і свобод людини, верховенство Конституції, принцип поділу влади, законність, обмеження дискреційних повноважень, тобто прийняття рішень державними органами і посадовими особами на власний розсуд, принцип визначеності, тобто вимога чіткості підстав, цілей і змісту нормативних приписів, особливо тих із них, що адресовані безпосередньо громадянам, принцип пропорційності, що регламентує співвідношення між поставленою метою та засобами і способами її досягнення, принцип правової безпеки і захисту довіри, незалежність суду і суддів (Козюбра М. Верховенство права і Україна / М. Козюбра // *Право України*. – 2012. – № 1–2. – С. 35–53).

Підводячи підсумок зазначимо, що принцип верховенства права є основоположним, системоутворюючим, динамічним принципом в системі принципів права. На сучасному етапі розуміння принципу верховенства права простежується тенденція до деталізації процедур, що сприяють принципу верховенства права отримати конкретні практичні напрями утвердження та реалізації.

Бориславський Л. В.

*Львівський національний університет ім. Івана Франка,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ КОНСТИТУЦІЇ МАЄ БУТИ ОБҐРУНТОВАНА І ДОВЕДЕНА ФАХІВЦЯМИ, УСВІДОМЛЕНА СУСПІЛЬСТВОМ

З часу прийняття Конституції України 1996 року питання про те, наскільки Українська Конституція близька до конституційного ідеалу, наскільки вона відповідає вимогам сучасної доктрини конституціоналізму, наскільки вона життєздатна, не втратили своєї актуальності.

Звернемось до деяких положень, які допоможуть краще зрозуміти нашу Конституцію та її конституційні цінності, які вона проголошує і гарантує. Можливо зваживши на всі обставини і політичне життя, ми прийдемо до думки, що крім «радикального» способу модернізації чинного Основного Закону Української держави є ряд інших способів вдосконалення, в тому числі так званих «м'яких». Допоможуть знайти відповідь чи у всьому «винувата» Конституція, які її конституційні положення не працюють, стоять на перешкоді розвитку нових конституційних відносин.

Минуло всього 15 років, і ми навіть не встигли привести у відповідність чинне законодавство, прийняти закони, які випливали з її змісту (майже 50), довести і про- тлумачити її новий конституційний дух і конституційні настанови, створити належний правовий порядок і конституційний мікроклімат для її неухильного виконання. Весь цей період вона піддається критиці, яка супроводжується, як правило, аргументами і пропозиціями про її зміну. Ні одна наукова конференція або семінар, не говорячи вже про політичні форуми і зустрічі, не обходились без пропозицій про внесення конституційних змін або перегляд Конституції. Суспільству все більше нав'язується ідея, що владі бути ефективною заважає чинна Конституція і система державного управління. У зверненні до Українського народу 6 березня 2003 року Президент України Л. Кучма заявив, що президентсько-парламентська система відіграла дуже важливу історичну роль..... Але сьогодні абсолютно зрозуміло, що в діючій Конституції, по суті, був закладений механізм протистояння законодавчої та виконавчої влади.

Конституційна реформа 2004 року отримала назву половинчатої. Новий Президент України В. Ющенко заявив, що зміни до Конституції, внесені у 2004 році причина усіх бід і розгорнув новий конституційний процес, утворивши Національну Конституційну раду. На її першому засіданні Президент виклав своє бачення цілей конституційної реформи, яким не судилось збутись. Але як вдало зауважив попередній Президент